

Meershoek, G., Naps, J., & van Spyk, L. (red.). In naam der wet?
reflecties op politie en politiewet, p. 49-62. Den Haag: Boom
Criminologie, 2021

Online en offline eerge relateerd geweld

Over niet zulke nieuwe problemen

Janine Jansen

Een famillie komt aan een bureau vertellen dat zij zich grote zorgen maakt over een echtpaar in haar familie. De familie komt van oorsprong uit het Midden-Oosten. De vrouw wil graag scheiden, maar haar man heeft daar absoluut geen oren naar. Deze situatie duurt al een aantal jaren voort. De man gaat steeds verder in het controleren van zijn vrouw. Zo gaat hij haar gangen na door haar telefoon te hacken en via gps te achterhalen waar zij geweest is. Hij is voortdurend op zoek naar bewijzen van overspel door haar. Hij dreigt dat hij, zodra hij bewijzen gevonden heeft, die aan haar familie zal laten zien.

Een jonge vrouw van Turkse komaf heeft tijdens haar verkering foto's van zichzelf in lingerie naar haar vriend gestuurd. Nu de verkering verbroken is, hoort ze van vriendinnen dat deze foto's in haar sociale omgeving en op internet circuleren. Haar moeder zijn deze verhalen ook al ter ore gekomen. Zowel moeder als dochter vreest de reactie van vader. Moeder probeert haar dochter te helpen door een beroep te doen op de moeder van de ex-vriend: kan zij haar zoon niet motiveren om die foto's te laten verwijderen en te voorkomen dat de zaak verder escaleert?

Binnen de politie is veel fascinatie voor nieuw: nieuwe problemen, nieuwe bevolkingsgroepen, nieuwe techniek, enzovoort, enzovoort. Maar is er nou zoveel nieuws onder zon? Al jaren ben ik bezig met de bestudering van allereerste vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Dat is geweld gepleegd door een bekende dader. Denk maar eens aan huiselijk geweld, kindermishandeling en ook eerge relateerd geweld. Dit soort geweld met bekende daders is het meest voorkomende

In onze samenleving en doet zich in alle lagen van de bevolking voor.¹ Geweld gepleegd door intimi heeft inmiddels een modern jasje gekregen: ook online worden de nodige grenzen overschreden. Daar waar in de literatuur plastisch wordt gesproken over 'oude wijn in nieuwe zakken',² is het belangrijk om ons te realiseren dat online grensoverschrijding niet volledig offline delictpleging vervangt. De hiervoor gegeven voorbeelden, die zijn voorgelegd aan het Landelijk Expertise Centrum Fer Gerelateerd Geweld (LFC ECG) van de Nationale Politie, representeren de veelvuldig aan dit centrum voorgelegde casuïstiek waarbij online en offline misdragingen hand in hand gaan. Ik moet echter waar te nemen dat de neiging bestaat om dat online gedrag als apart en anders te zien. Waarom dat zorgelijk is, wil ik in deze bijdrage beargumenteren.

In de eerste paragraaf leg ik eerst kort uit wat onder eerge relateerd geweld wordt verstaan en hoe het zich online kan manifesteren. In de tweede paragraaf zoom ik in op de aandacht voor die online manifestaties bij de politie, en tot slot kom ik nog eens terug op mijn zorgen. Het kernpunt van mijn betoog is dat de aanpak van eerge relateerd geweld en online politiewerk nog niet goed op elkaar zijn aangesloten. Hier kunnen nog belangrijke stappen worden gezet om burgers in nood te helpen.

Hoezo: eer online?

De turkoloog Nauta introduceerde in 1978 het woord 'eerwraak'. Daarmee doelde hij op zaken waarin de gekrenkte familie-er werd gezuit-erd door de toepassing van dodelijk geweld.³ Tot op heden bestaat er echter debat over een definitie van wat eerwraak dan precies is. Aan de ene kant zijn er deskundigen die ervan uitgaan dat het ritueel aan een aantal absolute kenmerken moet voldoen, zoals fysieke aantasting van de eer (bijvoorbeeld het verlies van maagdelijkheid), die smet moet publiekelijk bekend zijn, en de schuldige dient gedood te worden door een dader die familie is of die in opdracht van de familie handelt.

Hovendien is eerwraak gepleegd.⁴ Aan de andere kant zijn er experts die ervan uitgaan dat lang niet altijd aan al deze kenmerken hoeft te zijn voldaan. Denk bijvoorbeeld aan een meisje dat nog maagd is, maar over wie zo sterk geroild wordt dat nu toch aan de familie-er getwijfeld wordt. Ook komt het voor dat er al geweld gebruikt wordt voordat de hele gemeenschap op de hoogte is van de eeraantasting. Ook koert het geweld zich tegen niet-familieleden. Verder zijn er voorbeelden bekend van mislukte moordaanslagen, die vervolgens toch niet opnieuw worden uitgewoerd. Tot slot laat de praktijk zien dat er lang niet altijd sprake is van een stevige planning.⁵

Nu kent lang niet elke eerkwestie een fatale afloop. Om die reden wordt dan ook gesproken over 'eerge relateerd geweld'.⁶ In opdracht van de overheid is getracht om tot enige mate van afbakening te komen en is een werkdefinitie ontwikkeld: 'Ieder gerelateerd geweld is elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken'.⁷ Deze werkdefinitie heeft een belangrijke rol gespeeld bij de afbakening van de bemoeienis van de Nederlandse overheid met zaken waarbij eer een belangrijk motief is. Er zijn tal van voorbeelden waarbij eer een rol speelt bij het ontstaan van geweld in de wereld van de sport, het leger of de (georganiseerde) misdaad, maar die vallen buiten de aandacht van het overheidsbeleid inzake eerge relateerd geweld. Dat beleid is met name gericht op eerkwesties in de kring van familie en op het gebied van zeden en seksualiteit.⁸

Dat accent in het overheidsbeleid heeft ook zijn weerslag op de rechtshandhaving en het werk van de politie. Bij de aanpak van eerge relateerd geweld wordt daar met name gekeken naar kwesties rondom zeden en seksualiteit in de familiekring. Met familie wordt hier niet het in westerse samenlevingen dominante 'kerngezin' bedoeld, dat bestaat uit een stel en eventuele kinderen. Bij familie gaat het om wat antropologen de *extended family* noemen: dat is het kerngezin plus opa's, oma's, ooms, tantes, (achter)neven en (achter)niekten. Schendingen van de goede naam van de familie kunnen zich in principe in de hele levensloop voordoen. Dat kan al beginnen met het verzet tegen het besnijden van jonge meisjes, seksualiteit buiten het huwelijk (denk aan het verlies

¹ Nauta & Wieringa, 1978.

² Van Leeuwen, 1994.

³ Hovendien, 1997.

⁴ Hovendien & Van Leeuwen, 1998.

⁵ Hovendien, 1997.

⁶ In een vroegere versie van de definitie van de Nederlandse overheid werd ook de term 'eerkwestie' gebruikt.

⁷ De definitie is gebaseerd op de definitie van de Nederlandse overheid, maar is aangepast aan de Nederlandse situatie.

⁸ De definitie is gebaseerd op de definitie van de Nederlandse overheid, maar is aangepast aan de Nederlandse situatie.

⁹ De definitie is gebaseerd op de definitie van de Nederlandse overheid, maar is aangepast aan de Nederlandse situatie.

¹⁰ De definitie is gebaseerd op de definitie van de Nederlandse overheid, maar is aangepast aan de Nederlandse situatie.

¹¹ De definitie is gebaseerd op de definitie van de Nederlandse overheid, maar is aangepast aan de Nederlandse situatie.

¹² De definitie is gebaseerd op de definitie van de Nederlandse overheid, maar is aangepast aan de Nederlandse situatie.

van de maagdelijkheid bij jonge meisjes en vrouwen voor het huwelijk en aan buitenechtelijke relaties en zwangerschappen) en het kiezen en verlaten van partners. Hier speelt de problematiek van huwelijksdwang en die van kindhuwelijken een rol. Kenmerkend voor deze conflicten is dat een individu met groepsdruk van de familie te maken krijgt. Niet alleen vrouwen, maar ook mannen worden hier slachtoffer van. Dissident gedrag van individuele familieleden kan niet alleen met dodelijk geweld worden bestraft, maar ook met bedreigingen, mishandelingen en psychisch geweld. Conflicten worden niet alleen in Nederland beslecht, maar ook in landen van herkomst of in andere landen waar familie woont. Derhalve krijgt de politie ook regelmatig te maken met ontvoering en wederrechtelijke vrijheidsberoving. In dit verband speelt tevens de problematiek van 'achterlating'. Daarmee wordt bedoeld dat vrouw en/of kinderen in het buitenland bij familie worden achtergelaten zonder identiteitspapieren, zodat zij niet zelfstandig naar Nederland kunnen terugreizen. Door de familie kan als onbevold ervaren gedrag gesanctioneerd worden met zowel psychisch als fysiek geweld, uiteenlopend van bedreigingen met de dood tot en met moord en doodslag en van (dreiging met) sociale uitsluiting door verstoting tot en met achterlating in het buitenland.¹⁴ Tabel 1 geeft een overzicht van verschijnselen die in verband worden gebracht met aantasting van de familie-eer in verschillende fasen van de levensloop.

Geweld uit naam van de familie-eer is helaas geen exotisch verschijnsel in de zin dat het amper voor zou komen in onze samenleving. Bij het LEC EGG¹⁵ worden jaarlijks om en nabij de 500 complexe zaken voorgelegd door de lokale eenheden van politie, de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), de gespecialiseerde opvang,¹⁶ Veilig Thuis¹⁷ en het Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating.¹⁸ In 2020 werden 569 zaken aan het centrum voorgelegd. In 25% van die zaken (n = 12) ging het om moord of doodslag. De meeste zaken gingen om bedreiging (31%, n = 178) en mishandeling (31%, n = 177). De casuïstiek speelde met name in een Turkse (19%, n = 110), Marokkaanse (13%, n = 73) en Syrische context (7%, n = 93). De casuïstiek speelt in verschillende fasen van migratie: eengeïsoleerd geweld komt voor onder eerstgeïmigreerden,¹⁹ maar ook onder reeds lang gevestigden.

14. Langer, 2019.
 15. www.lec-egg.nl.
 16. www.vvt.nl.
 17. Dit zijn Streeklucht en Regio. www.streeklucht.nl en www.regio.nl.
 18. knooppunt-huwelijksdwang.nl.
 19. www.lec-egg.nl.

Tabel 1 Issues die aan de familie-eer kunnen raken in de levensloop en mogelijke reacties¹

Fase in de levensloop	Issues die aan familie-eer raken	Mogelijke reactie
Kindertijd 0-12 jaar	- Buiten de echt geboren worden - Verzet tegen regels in het gezin	- Besnijdenis - Achterlating (Dreiging met) geweld
Pubertijd 12-18 jaar	- Verzet tegen regels in het gezin - Verlies maagdelijkheid - Buitenechtelijke zwangerschap - Verkrachting - Het kiezen van een partner	- Gearrangeerd huwelijk - Huwelijksdwang - Achterlating (Dreiging met) geweld - Zelfdoding (Dreiging met) verstoting
Jongvolwassenheid 18-24 jaar	- Verzet tegen regels in het gezin - Verlies maagdelijkheid - Buitenechtelijke zwangerschap - Verkrachting - Het kiezen van een partner - Echtscheiding en het opnieuw aangaan van een relatie, eventuele discussie over voogdij over de kinderen	- Gearrangeerd huwelijk - Huwelijksdwang - Huwelijke gevangenschap - Achterlating (Dreiging met) geweld - Zelfdoding (Dreiging met) verstoting
Volwassenheid 24 jaar en ouder	- Verlies maagdelijkheid - Buitenechtelijke zwangerschap - Het kiezen van een partner - Verkrachting - Gearrangeerde huwelijken - Echtscheiding en het opnieuw aangaan van een relatie, eventuele discussie over voogdij over de kinderen	- Huwelijksdwang - Huwelijke gevangenschap - Achterlating (Dreiging met) geweld - Zelfdoding (Dreiging met) verstoting

Online schending en herstel van eer

Redenen voor het ontstaan van **eercodes** zoeken antropologen doorgaans op het platteland. Zonder expliciet naar de **civilisatietheorie** van Elias te verwijzen – die theorie gaat over de relatie tussen staatsvorming en de afname van interpersoonlijk geweld – lijkt bij hen wel mateloos te hebben geïnspireerd.⁸⁸ Zo blijkt uit een meta-analyse van 192 oudere studies dat geweld in de vorm van wraak tussen individuen vooral een rol speelde bij jagers en verzamelaars en dat eigen richting in familiekring prominent was bij groepen waar een overheid geen gezag had.⁸⁹ Het idee is dat op het platteland de overheid minder aanwezig is en als er dan problemen ontstaan, zijn mensen op zichzelf en elkaar aangewezen. En bij wie kun je het beste aankloppen en heb je de minste kans dat hulp geweigerd wordt? Juist: de familie. Als die familie dan zo essentieel is als vangnet bij ziekte, armoede en andere tegenslagen in het menselijke leven, dan moet er goed over nagedacht worden wie tot die familie toetreedt. Dus bemoeten families zich met keuzes die in het Westen als individueel worden gezien: het kiezen en verlaten van partners. Dat klinkt een aantal lezers wellicht hopeloos ouderwets in de oren, maar in grote delen van de wereld is dit nog steeds dagelijkse praktijk.⁹⁰ Sterker nog, door de economische malaise die de bestrijding van Covid-19 met zich brengt, wordt door organisaties als Unicef gepleet dat mondiaal het uithuwelijken van minderjarige meisjes enorm zal toemenen.⁹¹

Het mag allemaal vreselijk antiek klinken, maar huwelijkspolitiek en daaraan gekoppelde opvattingen over hoe mannen en vrouwen zich horen te gedragen in het kader van familie-eer behoren dus alles behalve tot het verleden. De ophef rond het onlangs verschenen boek *Ik ga leven van de hand van de Nederlands-Turkse Lale Gül* (2021) maakt dat haarfijn duidelijk.⁹² Eergerelateerd geweld kan niet alleen vanwege de frequentie waarmee het plaatsvindt tot het verleden worden gerekend. Het heeft ook moderne uitingsvormen gekregen. Bij scheiding en zuivering van familie-eer spelen het internet en sociale media tegenwoordig ook een belangrijke rol. Denk nog maar eens aan de verschijningsvormen van eergerelateerd geweld en de aanleidingen

daarvoor uit tabel 1. In de leefwereld van (ook niet zo) jonge mensen spelen sociale media en internet tegenwoordig een belangrijke rol bij het onderhouden van sociale contacten in het algemeen en bij het leggen van (ongoorloofde) contacten met mogelijke partners en de beleving van seksualiteit in het bijzonder.⁹³ Daar waar eercodes een grote invloed hebben, kan het als onervol worden ervaren als jonge of al getrouwde mensen online contact leggen met anderen met het oog op het aangaan van een (seksuele) relatie. Hier gelden dezelfde restricties die offline gelden. Daar waar vroeger sappige roddels over (vermeende) seksuele escapades bij de waterput werden uitgewisseld, gebeurt dat nu ook deels online. Het akeige van online roddels over bijvoorbeeld het verlies van maagdelijkheid of buitenechtelijke avonturen en daaruit voortvloeiende online en offline dreigementen, is dat ze zich razendsnel verspreiden.⁹⁴ Daarnaast speelt online communicatie een belangrijke rol bij het beïnvloeden van ongewenst gedrag van familieleden. Mensen worden niet alleen in het kader van het voorkomen van eerschendingen of eerherstel onder druk gezet of gechanteerd. We zien ook dat mensen onder dreiging van het schenden van de familie-eer worden aangezet om oneerlijke activiteiten te beginnen of te continueren. In dit verband kan bijvoorbeeld gedacht worden aan menschenadel in de vorm van gedwongen werk in de seksindustrie, waarbij daders doelbewust slachtoffers kiezen uit families waarin eercodes een grote rol spelen.⁹⁵

Hoewel er al langer aandacht is voor de relatie tussen online en offline gedrag,⁹⁶ beschikken we inmiddels toch ook over nieuwe termen voor een aantal online gedragingen op het gebied van zeden: denk maar eens aan 'wraakporno' en 'sextortion'. Een nieuwe loot aan de boom van deze online taxonomie is verder het 'exposen' of, wie een minder parlementair vocabulaire wenst te bezigen, 'slut shaming'. Bij de ontwikkeling van die nieuwe terminologie is het echter wel zaak om consequent voor ogen te houden dat het hier niet se om nieuwe fenomenen gaat, maar vooral om de online variant van reeds lang bekende gedragingen, waarbij daders zowel online als offline hun pijlen op een en hetzelfde slachtoffer kunnen richten. Ook bij eergerelateerd geweld gaan online en offline wangedrag vaak hand in hand.⁹⁷

⁸⁸ Popen, 2016.

⁸⁹ Eickstedt & Hirsch, 2019.

⁹⁰ Hirsch, 2019.

⁹¹ <https://www.unicef.org/press-releases/11-july-2020-1> (afgeroepen op 12 juli 2021).

⁹² In dit boek ligt het wel meer aan de hand van persoonlijke verhalen, maar de 500.000 exemplaren die het boek heeft verkocht, zijn een indicatie van de belangstelling die het boek heeft gekend. Het boek is geschreven door de Nederlandse journaliste Lale Gül.

⁹³ <https://www.unicef.org/press-releases/11-july-2020-1> (afgeroepen op 12 juli 2021).

⁹⁴ <https://www.unicef.org/press-releases/11-july-2020-1> (afgeroepen op 12 juli 2021).

⁹⁵ <https://www.unicef.org/press-releases/11-july-2020-1> (afgeroepen op 12 juli 2021).

⁹⁶ <https://www.unicef.org/press-releases/11-july-2020-1> (afgeroepen op 12 juli 2021).

⁹⁷ <https://www.unicef.org/press-releases/11-july-2020-1> (afgeroepen op 12 juli 2021).

Naast de hier beschreven risico's van online gedrag moet tot slot echter een belangrijke nuancering worden gemaakt. Hoewel in deze bijdrage vooral rond is gegaan van nariigheid, brengt online contact uiteraard ook zo zijn zegeningen mee: er kan informatie worden gevonden – denk bijvoorbeeld aan vragen rondom toegankelijkheid van organisaties in de veiligheidszorg – maatschappelijke problemen en taboes kunnen worden geagendeerd, er kan contact met lotgenoten worden gezocht, en mensen met een migratieachtergrond worden erdoor in staat gesteld om op relatief eenvoudige wijze met familie en andere belangrijke contacten elders in de wereld te communiceren.⁴⁸

Aandacht voor (online) eergeerlateerd geweld bij de politie

In Nederland staat bij de politieke aanpak van eergeerlateerd geweld de 'methode IEC EGG' centraal. Die methode bestaat uit drie stappen. Stap 1 bestaat uit de herkenning van zaken waarbij eergeerlateerd geweld een rol speelt bij (dreigend) geweld; dat gebeurt door middel van 'rode vlaggen'. Sommige vlaggen hebben te maken met aanleidingen tot conflicten (provocaties, bedreigingen en dergelijke), andere met (veronderstelde) gevolgen van etherstet (bijvoorbeeld moord, doodslag en suicide, maar ook vermissingen), en tot slot zijn er rode vlaggen die verwijzen naar sociale achtergronden en culturele codes waaruit is af te leiden in welke mate individuen afhankelijk zijn van hun gemeenschap. Deze rode vlaggen zijn uitgewerkt in een elektronische zoekslag waarmee politieke informatiesystemen in de verschillende eenheden van de Nationale Politie dagelijks worden doorzocht. Dit elektronische slecpnet haalt zaken boven waarbij vragen leven over eer als motief. In stap 2 wordt voor die zaken vervolgens een 'checklist' ingevuld, dat wil zeggen een itemlijst met open vragen waarmee informatie over de sociale achtergronden van de betrokkenen wordt verzameld. Op basis van de verzamelde gegevens schakelt het IEC EGG eventueel een externe deskundige in, bijvoorbeeld een (cultureel) antropoloog of een arabist, die zijn of haar licht laat schijnen over mogelijke motieven voor (dreigend) geweld. De derde stap is het maken van een plan van aanpak. Bij eerder gepubliceerde versies van dit instrumentarium werd

[nachte] samenwerking. Dit wil niet zeggen dat volledig online promotie activiteiten geboden worden. Het kan ook om andere activiteiten gaan, zoals bijvoorbeeld de organisatie van een ontmoeting met een migrantenvereniging of de organisatie van een reis naar het land van herkomst.

⁴⁸ K. van der Vliet, 'De rol van de politie in de wereld van de migranten', 2014, 1-10.

relatief weinig aandacht aan sociale media en internet besteed.⁴⁹ Maar inmiddels wordt zowel bij de uitleg van de rode vlaggen als bij de checklist aandacht gevraagd voor online gedrag. In het handboek voor het politietoerwings over eergeerlateerd geweld is bij de alertheid op roddel als rode vlag het volgende voorbeeld bijgevoegd. Nadat hun relatie op de klippen is gelopen, maakt een verbolgen ex een Facebookaccount aan op naam van zijn voormalige vrouw. Op Facebook doet hij het met behulp van weinig aan de verbeelding overlatende foto's voorkomen dat zijn ex-vrouw in ruil voor geld seksuele diensten aanbiedt. Familieleden van de vrouw die in het Midden-Oosten wonen, hebben deze Facebookpagina's bekeken en zijn zeer boos geworden: de vrouw heeft de familie-er aangetast. Een oom heeft haar te kennen gegeven dat als zij er niet voor zorgt dat deze infame teksten en beelden van het internet verdwijnen, hij niet zal aarzelen haar te doden.⁵⁰ Bij de uitleg van de checklist is in datzelfde handboek bij achtergrondvragen naar personalia inmiddels ook de volgende vraag toegevoegd: vraag ook naar het gebruik van namen op internet. Denk bijvoorbeeld aan gebruikersnamen en *nicknames*.⁵¹ Kortom: vanuit de specialistische aanpak van eergeerlateerd geweld wordt getracht rekening te houden met de online dimensie. Maar hoe zit dat dan omgekeerd? Wordt vanuit de cyber-expertise ook rekening gehouden met offline uitingen van problemen die zich online manifesteren?

De nationale politie kent specialistische teams die zich richten op transnationale en nationale cyberzaken, waarbij innovatie, technische complexe zaken, nationaal belang en specifieke vormen van cybercriminaliteit centraal staan. Deze teams komen in feite niet in beeld bij de aanpak van eergeerlateerd geweld. Daarvoor moeten we gaan kijken wat er op lokaal niveau speelt. Sinds 2019 bestaan er cyberteams.⁵² Op dit niveau moeten we verder kijken. Eergeerlateerd geweld komt namelijk vaak via de basispolitiezorg in beeld. Inmiddels hebben we in Nederland ook een digitaal wijkagent. De beschrijving van de activiteiten van de digitaal wijkagent op de site van de politie is bemoedigend, maar roept ook vragen op.⁵³ Enerzijds wordt de digitaal wijkagent gepresenteerd als complementair aan de reguliere wijkzorg. Anderzijds wordt de functie toch uitdrukkelijk gepresenteerd als exclusief gericht op dagere wat online gebeurt. Het complementerende aspect spreekt mij aan, maar de belangrijke vraag wie dan online en offline signalen

⁴⁹ Van der Vliet, 'De rol van de politie in de wereld van de migranten', 2014, 1-10.

⁵⁰ Van der Vliet, 'De rol van de politie in de wereld van de migranten', 2014, 1-10.

⁵¹ Van der Vliet, 'De rol van de politie in de wereld van de migranten', 2014, 1-10.

⁵² Van der Vliet, 'De rol van de politie in de wereld van de migranten', 2014, 1-10.

⁵³ <https://www.politie.nl/acties/2019/01/10/digitaal-wijkagent>

naast elkaar legt, is niet zo makkelijk te beantwoorden. Wat leert de literatuur? In recent onderzoek is aan teamchefs van basistaams gevraagd naar hun redenen om een digitaal wijkgent aan te stellen: verbinding met burgers en dan vooral met jongeren wordt genoemd. Daarnaast gaat het om het actief betrekken van burgers bij het politiewerk, denk in dit verband aan het oproepen van getuigen om zich te melden. Verder wordt de digitaal wijkgent door teamchefs gezien als een middel om de 'digitale transitie' binnen het basistaam te stimuleren. Concreet voeren deze agenten de volgende taken uit: online surveilleren en monitoren van open bronnen, aanpak van criminaliteit (voorlichting en soms ook opsporingsonderzoek), communiceren met burgers via het web (en hen betrekken bij politiewerk), stimuleren en coachen van collega's op het gebied van digitaal werken, afhandelen van incidenten, en de rol van operationeel coördinator vervullen. In de praktijk blijken zich echter nogal wat verschillen voor te doen, waar het de betrokkenheid bij de opsporingszaak betreft.¹⁴ Hoewel deze studie de taken van de digitaal wijkgent in belangrijke mate heeft geconcretiseerd, wordt de vraag hoe de samenwerking verloopt bij de aanpak van delicten die zowel een online als een offline kant hebben, niet helemaal duidelijk: moet die bijvoorbeeld meer gestalte gaan krijgen door de 'digitale transitie' die de teamchefs noemen?

Relatie tussen digitale expertise binnen de politie en het LEC EGG

Het LEC EGG ondersteunt lokale eenheden bij de aanpak van complexe zaken waarin een geschonden eergevoel als motief voor (dreigend) geweld wordt vermoed. Die ondersteuning bestaat onder meer uit het maken van analyses en het bijdragen aan het opstellen van een plan van aanpak. Ook worden wel verloren uitgevoerd of andere opsporingshandelingen verricht. Maar de operationele verantwoordelijkheid is altijd lokaal. In de dossiers die bij het LEC EGG op basis van de checklist worden aangeleverd, worden ook WhatsApp-berichten en andere communicatie en beelden die via sociale media zijn verspreid, aangetroffen. Om inzicht te krijgen in de achtergronden doen medewerkers van het LEC EGG zelf online openbronnenonderzoek.¹⁵ Maar dat alleen is lang niet altijd voldoende. De eeproblematiek speelt zich af in gesloten gemeenschappen en om tot een inschatting te komen van wat mensen daar beweegt, is het buitengewoon natief om te denken

¹⁴ Buijsen, 8; Tuijnman, 2022.

¹⁵ *Proces Politie* 8, 2016, 2022.

dat dit met een online search in beeld kan worden gebracht. (Jaronlang) fysiek netwerken in die gemeenschappen is dan ook een belangrijke taak van het LEC EGG in de aanpak van eergerelateerd geweld.¹⁶ Vanuit zijn positie kan het LEC EGG echter niet overzien hoe in alle zaken, dus ook in die zonder tussenkomst van dit centrum, al dan niet met digitale expertise binnen de politie wordt samengewerkt. Tot op heden zijn ook nooit rechtstreeks vragen vanuit de digitale hoek aan dit centrum voorgelegd. Maar zou in een samenwerking met de 'digi's' toch geen interessante winst te behalen zijn?

Tot slot

In dit betoog is uitgelegd hoe geweld in naam van de familie-erf, dat voor velen niet alleen als een gevaarlijke maar ook als een gedachte praktijk aandoet, zich online manifesteert. Vanuit de expertise over eerzaken getendeerd werkt het enigszins bevreemdend dat op cybergeluid bij de politie niet direct herkenbaar gewerkt wordt aan de aanpak van fenomenen die zich zowel online als offline manifesteren, zoals bij geweld met bekende daders in de intieme sfeer helaas vaak het geval is. Door ons niet alleen blind te staren op alles wat nieuw is of nieuw lijkt, maar ook oog te hebben voor dit veelvoorkomende geweld met online aspecten, kunnen veel burgers in nood geholpen worden. Dit is dan ook een van de eerste thema's die ik als kersverse lector aan de Politieacademie ga oppakken: samen met collega's wil ik een poging wagen om deze black box open te breken en na te gaan hoe betrokkenheid van digitale expertise al dan niet bij kan dragen aan (a) het tijdig ontdekken van mogelijkheden om eerzaken te herkennen, en (b) de verdere analyse van die zaken. Van mijn collega's bij het LEC EGG en de taakcoördinatoren eergeelateerd geweld in de lokale eenheden weet ik in ieder geval dat we hen met dit initiatief een groot plezier zouden doen. Collega's betrokken bij de aanpak van andere vormen van geweld in afhankelijkheidsrelaties staan ook te trappelen, want bij huiselijk geweld en mensenhandel speelt in de praktijk ook deze discrepantie tussen online en offline politiewerk. Om als lector iets voor slachtoffers, daders en andere betrokkenen bij geweld in familieverband te kunnen betekenen, ben ik ervan overtuigd dat ik me niet alleen op de bestudering van fenomenen moet richten, maar mijn energie vooral dien te besteden aan de uitvoering van het politiewerk. Daar zijn niet alleen collega's maar vooral slachtoffers uiteindelijk het meest bij gebaat.

Literatuur

- Boulens, M., & Lundman, W. (2023). *Pionieren in gebiedsgeoriënteerd politiewerk. Een onderzoek naar de digitaal wijkgagent in het basisteam*. Amersfoort: Politie Nederland/Tuinstra/Gudde.
- Brook, T.C. van der, Laan, A.M. van der, & Weljers, G. (2016). Bedreiging via internet. Verschillen in risicofactoren tussen jongeren die online en offline bedreigen. *Parasiticon*, 37(2), 90-105.
- Coenen, E. (2020). Een eerste blik op online delinquente. Verkenmend onderzoek bij Vlaamse jongeren en vergelijking met offline delinquentie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 23, 150-152.
- Dijkjen, P. van, & Nauta, A. (1978). Bloed- en eerwraak onder Turken in Nederland. *Algemeen Politiebied*, 127, 237-238.
- Eck, C. van (2003). Critiek die geen houdt snijdt. *Tijdschrift voor Criminologie*, 4, 413-414.
- Fijkema, L. van, Downes, R., & Veerstra, R. (2018). *Slachtofferschap van huiselijk geweld. Preventieonderzoek naar de omvang, aard, relaties en gevolgen van slachtoffer en plegerschap*. Den Haag: WODC.
- Ericksen, K.P., & Horton, H. (1992). Blood feuds: cross-cultural variation in kin group vengeance. *Behavioral Science Research*, 26, 57-85.
- Ferwerda, H., & Leiden, I. van (2005). *Eerwraak of vergeldend geweld?* Naar een werkdelfte. Antwerpen: Boka.
- Gill, I. (2021). *Ik ga leven*. Amsterdam: Prometheus.
- Janssen, J. (2006). *Je eer of je leven? Een verkenning van zaken voor politiambeianen en andere professionals*. Den Haag: Elsevier.
- Janssen, J. (2011). *Schering en inslag. Enkele werken voor politiambeianen en andere professionals voor opbouw en onderhoud van netwerken in de multi-etnische samenleving*. Den Haag: Boom Lemma uitgeverij.
- Janssen, J. (2015). De sterker crui? Over de relatie tussen cybercrime en geweld in afhankelijkheidsrelaties. *PROCES*, 5, 318-328.
- Janssen, J. (2017). *Focus op eer. Een verkenning van zaken voor politiambeianen en andere professionals*. Den Haag: Boom criminologie, ambieianen en andere professionals.
- Janssen, J. (2020). Percodes op reis: de truck van het platteland naar de stad. In M. Malsch & J.W. Sap (red.), *Orde en verandering in de stad. De veilig stad 2 (p. 181-193)*. Den Haag: Boom criminologie.
- Janssen, J., & Raserberg, M. (2017). *Dangerous liaisons. Over de relatie tussen eergerelateerd geweld en mensenhandel*. *PROCES*, 6, 438-447.
- Janssen, J., & Sanberg, R. (2010). *Sterke vrouwen, sterke verhalen. Over (auto)stigmatisering in egodocumenten over eer gerelateerd geweld en aanverwante thema's*. *PROCES*, 4, 251-263.
- Janssen, J., & Sanberg, R. (2014). Nog meer sterke verhalen. Verhalen over eer en geweld zoals verteld op internet en zoals verteld door minnen. *PROCES*, 6, 395-407.
- Janssen, J., & Sanberg, R. (2017). *Eer op de vlucht. Over eergerelateerd geweld in Nederlandse asielzoekerscentra*. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 2/3, 55-72.
- Janssen, J., Sanberg, R., & Sluis, D. van der (2010). Virtual honour: violating and restoring family honour through the internet. *Cahiers Politie studies*, 3(20), 275-293.
- Janssen, J., & Voorde, J. ten (2019). Het digitale jasje van eergerelateerd geweld. *Strafreltelijke mogelijkheden en beperkingen. PROCES*, 3, 227.
- Jonker, M., Berlo, W. van, & Haastrecht, P. van (2017). Seksueel gedrag online: leuk of risico? *PROCES*, 6, 398-406.
- Kock, M., & Janssen, J. (2019). Jongeren en de dilemma's in hun online leefwereld. In F. Koerlaad, K. 't Lam & M. Lancel (red.), *Internet en sociale media. Een complexe realiteit in de forensische psychiatrie en strafrechtshulpverlening (p. 147-155)*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- LEC ECG (2021). *Terugblik op 2020. Jaarverslag van het Landelijk Experimenteel Centrum Eer Gerelateerd Geweld*. Den Haag: LEC ECG.
- Leukfeldt, R., & Weulen Kranenbarg, M. (2017). Krontek De menselijke factor in cybercrime. *Tijdschrift voor Criminologie*, 3, 283-290.
- Nauta, A., & Verdrölder, I. (2002). Onderzoek naar kenmerken van eerwraak. *Tijdschrift voor Criminologie*, 4, 367-373.
- Oortmans, J.J. (2020). Cybercriminaliteit en opsporing. In W. van der Wagen, J.J. Oortmans & M. Weulen Kranenbarg (red.), *Basisboek cybercriminaliteit. Een criminologisch overzicht voor studie en praktijk (p. 235-258)*. Phikter S. (2011). *The Better Angels of our Nature. A History of Violence and Humanity*. Londen: Penguin Books.
- Sanberg, R., & Janssen, J. (2018). The spectacle of the feminine other: Reading migrant women's autobiographies about honour-based violence. *Women's Studies International Forum*, 68, 55-64. Geraadpleegd van www.sciencedirect.com/science/journal/02775395.
- Schram, K., Jong, M. de, & Eysink Smeets, M. (2020). *Exposen exposed. De gevolgen van online slut-shaming voor jonge vrouwen met een migratieachtergrond in het hoger beroepsonderwijs*. Z.p.: In Holland.
- Srikwerda, L. (2014). Present and Future Instances of Virtual Rape in Light of Three Categories of Legal Philosophical Theories on Rape. *Philosophy & Technology*, doi:10.1007/s13347-014-0167-6.
- Valkengoed, Th. van (2020). Cybercrimemissen in de opsporing: we kennen het niet en weten dat. Een verkenning van de vereiste en huidige kennis voor cybercrimineopsporing. *Cahiers Politie studies*, 57, 187-209.
- Voorde, J. ten (2017). Digitale seksuele delicten in het straf- en strafprocesrecht. *PROCES*, 6, 407-421.

- Wagen, W. van der, Oerlemans, J.J., & Weulen Kranenbarg, M. (2020). Cybercriminaliteit in criminologisch perspectief. In W. van der Wagen, J.J. Oerlemans & M. Weulen Kranenbarg (red.), *Basisboek cybercriminaliteit. Een criminologisch overzicht voor studie en praktijk* (21-53).
- Wilsem, J. van (2010). Digitale en traditionele bedreiging vergeleken. Een studie naar risicofactoren van slachtofferschap. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1, 73-87.
- Zuurveen, R., & Stol, W.Ph. (2020). *Benutten van digitale sporen*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.